

הפרדוקס של היועץ

לאחרונה התבשרנו על הזהירות המיוחדת שנקטה הפרקליטות בחקירת תיק "ביבי טורס". זאת, נאמר, עקב ההשקפה לכות הציבוריות הכרוכות בחקירה נגד ראש ממשלה. זהירות מיוחדת ננקטה, כנראה, גם בפרשת הבקבוקים במי עון ראש הממשלה. אינני חולק על הצורך בזהירות רבה, ומעולם לא התלהבתי מהחקירות שאליהן הובלו ראשי ממשלה בישראל. כידוע, גם תקופת בחירות מחייבת זהירות מיוחדת. אך זו, מתברר, פגה כשהדבר נוגע באחיו של משה כחלון, שלפתע נשלף לגביו תיק נושן, ובחקירתה של פאינה קירשנבאום.

שורש הבעיה נעוץ בפרדוקס היועץ המשפטי לממשלה. במדינה שבה "ניגוד עניינים" הפך לעבירה פלילית וסמל לשחיתות, קם מוסד הניצב בראש התביעה ומושתת כונו על ניגוד עניינים מובנה. היועץ המשפטי ממלא תפקיד כפול: הוא יועץ לממשלה ("יועץ" שהפך לפקודה) והוא גם עומד בראש התביעה. ניגוד העניינים בין שני התפקידים בולט לעין. היועץ וינשטיין פסל עצמו מטיפול בתיקים של אישים שלהם ייעץ בעבר כעורך דין. אבל בדיוק אותם שיקולים חלים לגבי אישים בשירות הציבורי, בהם ראש הממשלה, הזוכים לייעוץ, גם אם לא בעניינם הפרטי אלא בנושאים שבגדר תפקידם הציבורי.

מטבע הדברים במסגרת העבודה המשותפת נוצרים לעיתים יחסי קרבה ואהדה בין היועץ לחברי הממשלה, ואילו במקרים אחרים עשויות להיווצר מחלוקות קשות. השאלה היא כיצד ינהג היועץ כשהוא הופך לתובע בעניינם של ראש הממשלה ושל שרים, שלהם הוא מייעץ. האם ניתן לנתק את החלטתו כתובע מיחסיו עם מי שנתון כעת בידיו לשבט או לחסד?

בעבר היו לא אחת מצבי מתח בין ראש הממשלה ליועץ המשפטי. לא זה המצב במערכת היחסים נתניהו-וינשטיין, וכאן מתעוררת לא רק שאלת ניגוד העניינים של היועץ אלא גם זו של ראש הממשלה, שבכוחו להשפיע על מהלכים הנוגעים ליועץ ולסמכויותיו. והנה מתברר שמדיניותו של נתניהו היא שאין לעשות צעד שאינו לרוחו של וינשטיין. כך הסתבר שתוכניתו של נאמן, שעלתה בתקופת כהונתי כשר משפטים, להפריד בין תפקיד היועץ לתפקיד התובע - צעד חיוני להבטחת שלטון החוק ויכולת המשילות - אינה ניתנת לביצוע בממשלת נתניהו. גם את החוק החיוני להקמת מערך בקרה על התביעה לא ניתן היה להעביר. לבסוף, הוקם באופן מנהלי גוף ביקורת שאינו מוסמך לבקר את היועץ המשפטי ולמעשה כפוף לו.

מכאן השאלה כיצד יחליט נתניהו (ולמעשה כל ראש ממשלה) כאשר עולה הצעה למהלך שהוא חיוני ומועיל, אך אינו לרוחו של היועץ המשפטי. ברור שההחלטה ניתנת במצב של ניגוד עניינים, כאשר האינטרס הציבורי הוא לתמוך במהלך, ואילו האינטרס האישי של ראש הממשלה הוא שלא לעורר את זעמו של מי שעומד בראש התביעה.

כך אירע שלקראת הבחירות הוציא וינשטיין שורת הוראות המופנות לשרי הממשלה, כאילו היה מפקד על קבוצת טירונים, תופעה שהיא ביזיון לממשלה ולעג לדימוקרטיות. אולם לא שמענו מפי נתניהו טרזניה כלשהי על האבסורד שנוצר. אפשר, כמובן, שכל ההחלטות ענייניות, ואין כל קשר בין הזהירות המיוחדת שהתגלתה בתיק "ביבי טורס" לבין הזהירות המיוחדת שגילה ראש הממשלה בכל הנוגע ליועץ ולמעמדו כמפקד הבלתי מעורער של הממשלה ושריה. ובכל זאת, ניגוד העניינים הכפול ראוי שיגיע לסיומו. ■